

ПРОМЕНЕВА ТЕРАПІЯ ХВОРИХ З ПУХЛИНАМИ ВЕРХНІХ ДИХАЛЬНИХ ШЛЯХІВ

Іванкова В.С., Скоморохова Т.В., Столярова О.Ю.,
Палій М.І., Макаренко А.А., Магдич І.П.
Національний інститут раку,
м. Київ, Україна

Вступ. Злоякісні пухлини верхніх дихальних шляхів (ВДШ) відносять до патологій, що рідко зустрічаються. На сьогодні вони складають 1-2% серед усіх злоякісних новоутворень людини. Злоякісні пухлини ВДШ спостерігаються у всіх вікових групах, але найбільш високий рівень захворюваності реєструється в осіб середнього і старшого віку. Так, за даними багатьох вчених, близько 65% хворих на злоякісні ВДШ старші за 50 років.

Мета. Провести порівняльний аналіз результатів лікування хворих на місцевопоширені форми злоякісних новоутворень ВДШ із використанням лінійного прискорювача електронів (ЛПЕ) та гамма-терапевтичного апарата "Тератрон".

Матеріали та методи дослідження. За період з 2001 року по теперішній час на базі Національного інституту раку у відділенні дистанційної променевої терапії проведено лікування 183 пацієнтам із злоякісними пухлинами ВДШ. Хворі були поділені на три групи: хворі 1-ї групи лікувались на апаратах "Рокус АМ" та "Тератрон" – 95 пацієнтів; 2-ї групи – на лінійному прискорювачі електронів (ЛПЕ) "Меватрон KD2" – 57 хворих; 3-ї групи – на ЛПЕ Clinac 2100 – 31 пацієнт. Усі хворі перебували на стаціонарному лікуванні у відділенні радіаційної онкології чи пухлин голови та шиї. Променеву терапію призначали після повного клінічного обстеження і гістологічної верифікації діагнозу.

Результати. У результаті проведення променевої терапії у більшості пацієнтів зі злоякісними пухлинами ВДШ вдалося досягти регресії пухлини та істотного поліпшення якості життя. У 1-й групі сприятлива клінічна динаміка спостерігалася в 56,8%. Менш виражений ефект від проведеного лікування відзначався у 23,2%, а прогресія захворювання спостерігалася у 17,8% хворих цієї групи. У 2-й групі сприятлива клінічна динаміка спостерігалася у 64,5%. Менш виражений ефект від проведеного лікування відзначався у 22,5%, а прогресія захворювання – у 10% хворих.

У 3-й групі сприятлива клінічна динаміка спостерігалася у 72%. Менш виражений ефект від проведеного лікування відзначався у 17,2%, а прогресія захворювання – лише у 5,6% хворих цієї групи. Найбільш виражена повна регресія пухлини була у хворих 3-ї групи і склала 5,2%.

Загальні променеві реакції у пацієнтів спостерігались у вигляді погіршення апетиту, непостійних головних болей, а також порушень сну та загальноного дискомфорту. Реактивні зміни слизових оболонок і шкіри виникали у пацієнтів 1-ї групи при СОД 20-25 Гр, 21-ї групи – при СОД 35-40 Гр, а у хворих 3-ї групи – при СОД 45-50 Гр, що дозволило пацієнтам цієї групи підвести СОД у повному об'ємі без перерви. Незважаючи на проведений захист зони очного яблука блоками, виникли симптоми гострого променевого ушкодження ока: 7,6% – у пацієнтів 1-ї групи 6,0% – у хворих 2-ї групи, 3,4% – у

пацієнтів 3-ї групи. Найчастіше спостерігались сльозотеча і гіперемія кон'юнктиви. В окремих випадках прояви катарального кон'юнктивіту доповнювались помірним набряком повік і частковим випаданням вій.

Висновок. Таким чином, представлені дані вказують на більш низький відсоток прояву променевих реакцій у пацієнтів 3-ї групи (26,2%) відносно до пацієнтів 1-ї (54,4%) та 2-ї (45%) груп за рахунок тривимірного планування, підведення менших доз на критичні органи і тканини, завдяки використанню лазерних пристроїв, фіксуючих пристроїв, багатопелюсткового коліматора клиноподібних фільтрів, що дозволило більш точно та якісно проводити лікування пацієнтів.

ПРОМЕНЕВІ РЕАКЦІЇ ПРИ РАДІОТЕРАПІЇ ХВОРИХ ІЗ ПУХЛИНАМИ ОРОФАРЕНГІАЛЬНОЇ ЗОНИ

Іванкова В.С., Столярова О.Ю.,
Скоморохова Т.В., Пильнов В.А.
Національний інститут раку, м. Київ, Україна

Вступ. Під час проведення променевої терапії у хворих із пухлинами орофаренгіальної зони найчастіше виникають гострі променеві реакції з боку слизових оболонок, а саме мукозити. Вони призводять до різкого погіршення якості життя пацієнта у зв'язку з вираженим больовим синдромом, порушенням жувальної функції, ковтання і, як наслідок, значної втрати ваги. Наявність та важкість променевих реакцій, викликаних лікуванням, є одним із важливих критеріїв ефективності та адекватності променевої терапії. Від ступеня прояву променевих реакцій залежать умови та строки проведення радіотерапії. За даними багатьох вчених, частота мукозитів у таких хворих після променевої терапії складає від 40 до 100%.

Матеріали та методи. У Національному інституті раку у відділенні дистанційної променевої терапії за 2015 рік був пролікований 51 пацієнт із пухлинами орофаренгіальної зони. Всіх пацієнтів було розподілено на дві групи: I група – 37 пацієнтів, які лікувались на апараті "Тератрон", РОД – 2,0 Гр до СОД – 60 Гр. II група – 24 пацієнти – на лінійному прискорювачі електронів Varian Clinac 2100, РОД – 2,0 Гр до СОД – 60 Гр, без перерви.

Результати. Виразений мукозит ротової порожнини та глотки з'являвся у 30-60% випадків у – пацієнтів, які отримували тільки променеве лікування, та майже у 100%, які отримали хіміопроменеву терапію за радикальною програмою.

У нашому дослідженні у половини пацієнтів, пролікованих на апараті "Тератрон" за 2015 рік, було виявлено променеві реакції з боку слизових оболонок II ступеня, а у 8-12% пацієнтів – реакції III ступеня. У результаті цього була потрібна вимушена перерва у променевому лікуванні для проведення медикаментозної терапії.

У хворих, пролікованих на лінійному прискорювачі електронів методом конформного опромінення, променеві реакції з'являлись після завершення лікування та досягали 90-100%, але вони мали помірний або легкий ступінь прояву і не потребували активного медикаментозного лікування.

Висновки. Сучасна променева терапія з використанням високоенергетичних апаратів — лінійних прискорювачів методом конформного опромінення дозволяє провести лікування без перерви, зменшити ступінь прояву променевих реакцій орофарингіальної зони, що підвищує ефективність променевої терапії та покращує якість життя пацієнтів.

ЗАХОДИ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ЖИТТЯ ХВОРИХ НА МІСЦЕВОПОШИРЕНІ ФОРМИ РАКУ ШИЙКИ МАТКИ ПРИ КОНСЕРВАТИВНІЙ ХІМІОРАДІОТЕРАПІЇ ЗА РАХУНОК ПРОФІЛАКТИКИ ПІЗНІХ ПІСЛЯПРОМЕНЕВИХ УСКЛАДНЕНЬ

Іванкова В.С., Нестеренко Т.М., Барановська Л.М., Хруленко Т.В., Перепечкіна В.Т., Гореліна Г.Л., Приказюк Г.А. Національний інститут раку, м. Київ, Україна

Вступ. Поєднана променева терапія (ППТ) за радикальною програмою у хворих на місцевопоширені форми раку шийки матки (МП РШМ) передбачає опромінення великих обсягів із підведенням високих терапевтичних доз на межі толерантності «критичних» органів (сечовий міхур, пряма кишка) і тканин.

Поєднання променевої терапії (ПТ) з використанням радіомодельюючих цитостатичних препаратів або із системною поліхіміотерапією може призвести до збільшення проявів загальної, місцевої токсичності, а також може зрости кількість непрогнозованих індивідуальних реакцій.

Ефективність ПТ у хворих на МП РШМ визначається поширеністю пухлинного процесу, морфологічною структурою пухлини, її чутливістю/резистентністю до цитотоксичних впливів, а також іншими параметрами, що формують індивідуальний прогноз захворювання, такими як підвищення якості життя хворих за рахунок зменшення відсотків післяпроменевих реакцій та ускладнень.

Мета дослідження. Пошук засобів профілактики та лікування променевих реакцій та ускладнень з метою підвищення якості життя як критерію ефективності консервативної хіміорадіотерапії хворих на МП РШМ.

Матеріал та методи. У науково-дослідному відділенні радіаційної онкології Національного інституту раку проведена хіміопроменева терапія 298 хворим на місцево поширений рак шийки матки ІІВ-ІІІВ стадій пухлинного процесу (T2b-3bN0-1M0) за розробленими методами комплексної консервативної хіміопроменевої терапії з використанням радіомодифікуючих властивостей хіміопрепаратів цисплатину, тегафуру, гідроксисечовини. Гістологічно, у 192 (64,4%) хворих діагностовано епідермоїдний рак різного ступеня диференціації, у 76 (25,5%) хворих виявлені пухлини аденогенного походження, у 10 (3,4%) пацієнток - недиференційовані пухлини. Спостерігали лише змішані форми МП РШМ за характером росту.

Згідно з даними динаміки ступеня регресії первинного пухлинного вогнища в зіставленні з клінічними та морфологічними показниками оцінювали

об'єктивний відгук пухлини, а також вираженість загальних і місцевих хіміопроменевих реакцій з боку «критичних» органів і систем.

Прояви загальної та місцевої токсичності лікування відстежували в кожній хворій протягом курсу ППТ і ХПТ, враховуючи клініко-рентгенологічні дані, які вивчали: до лікування, після I етапу лікування і безпосередньо та в найближчі 3 місяці по його завершенні.

Результати досліджень. За період спостереження за хворими, який складав від 12 до 36 місяців, не спостерігалось жодного випадку променевих реакцій, вищого II ступінь, або променевих ускладнень, таких як: ректовагінальні або везиковагінальні нориці, променеві виразки, дерматофіброз.

Застосування цитостатичних препаратів у радіомодифікуючих дозах у процесі ППТ за розробленими нами технологіями не призвели до збільшення токсичних проявів за рахунок використання комплексу раціональних, розроблених нами профілактичних заходів.

Так, катаральні епідерматити I ступеня були виявлені в межах 44,1-48,8% у хворих з усіх груп, а реакції II ступеня, тобто більш виражені променеві дерматити, складала 5,1-11,4%. У пацієнток досліджуваних груп ранні променеві цистити спостерігалися в межах 23,5-29,3% і у 23,1% хворих контрольної групи. Післяпроменеві ректити I ступеня коливались у межах 14,3-23,5%, а реакції II ступеня – 5,7-9,8%.

Прояви місцевих променевих реакцій з боку «критичних» органів і тканин були більш виражені в групах, де проводилося опромінення, посилене дією радіомодифікаторів, але це підвищення компенсувалося проведенням лікувальних заходів профілактики променевих місцевих мукозитів, включаючи препарати гіалуронової кислоти, і не призвели до порушення режиму лікування. Всім пацієнткам призначала адекватну терапію супроводу при проведенні ППТ.

Висновки. Представлені дані свідчать, що застосування цитостатичних препаратів у радіомодифікуючих дозах у процесі поєднаної променевої терапії за розробленими нами технологіями не призводить до збільшення кількості і ступеня вираженості токсичних проявів вище II ступеня. Місцеве застосування препаратів гіалуронової кислоти є ефективною і безпечною терапією для профілактики і лікування радіаційно-індукованих циститів.

Використання сучасних технологій топографічної підготовки, індивідуального комп'ютерного планування та коректного відтворення запланованого курсу поєднаної променевої терапії сприяє зменшенню ранніх променевих реакцій і є профілактичною пізніх ускладнень. Динамічний моніторинг, медикаментозна профілактика і своєчасна корекція лікувальних програм сприяє тому, що проведення хіміопроменевої терапії у хворих на місцевопоширений рак шийки матки не призводить до збільшення токсичних променевих реакцій і прояву ускладнень з боку критичних органів і тканин, що значно впливає на підвищення якості життя цих хворих.